

культури». Диференційована культура не може бути представлена як ціле шляхом простого складання її окремих життєвих змістів. У життєвому процесі дані лише культурні фрагменти, ціле яких підлягає раціональному формуванню.

Література:

1. Виндельбанд В. Прелюдии. *Избранное. Дух и история*. Москва: Юрист, 1995. С. 20-293.
2. Виндельбанд В. Философия культуры и трансцендентальный идеализм. *Культурология. XX век: Антология*. Москва: Юрист, 1995. С. 57-68.
3. Зиммель Г. *Избранное: В 2 т.* Москва: Юрист, 1996. Т. 1. Философия культуры. 671 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-181-7-28>

ЦІЛІСНІСТЬ – ГОЛОВНА ПРОБЛЕМА БОГОСЛОВ'Я КУЛЬТУРИ МИКОЛИ БЕРДЯЄВА

Горбань В. М.

*магістрантка кафедри богослов'я
Івано-Франківська академія Івана Золотоустого
м. Івано-Франківськ, Україна*

Проблематика богослов'я культури Бердяєва охоплює чимале коло питань, проте усі вони так чи інакше зумовлені втратою первинної цілісності творіння. Відновлення цілісності світу та його преображення на засадах екзистенційного персоналізму та активно-творчої есхатології стали визначальною інтенцією філософсько-релігійної думки мислителя та були пов'язані з глибоким осмисленням причин і наслідків антропологічної кризи, яка триває понад століття і стає дедалі небезпечнішою для людства. Оскільки попередження, зроблені Бердяєвим на ґрунті створеної ним профетичної філософії-мудрості, справдилися у найжахливіших реаліях ХХ і ХХІ століть, дослідження його вчення набувають усе більшої актуальності у сфері соціогуманітарних наук.

Питання онтологічної цілісності було порушене Бердяєвим уже у другій його книзі – «Нова релігійна свідомість і громадськість», що з'явилася 1907 року на початковому етапі релігійно-антропологічного, за

визначенням О. Т. Казаряна [10, с. 645], періоду творчості філософа, коли він активно розробляв релігійно-онтологічні засади концепції людської особи та людської творчості. Проблема цілісності розглядалася Бердяєвим із позиції християнської історії як онтологічний розрив буття, що відбувся в результаті гріхопадіння та спричинив боротьбу двох начал. Одне з них пов'язане з парадигмою, яка включає звільнення усіх створених істот від рабської залежності щодо світової необхідності, відновлення миру з Богом, поєднання світу любов'ю в гармонію, перемогу смерті й утвердження буття. Друге – це внутрішнє і зовнішнє розпадання створеного Богом світу й остаточний відрив від Нього, всеперемагаюча смерть і небуття [4, с. 79]. У більш пізніх працях протистояння двох начал світу розглядається мислителем у формі якісно-ціннісних категорій есхатологічної метафізики як домінуванні у сучасному світі кількісних ознак буття над якісними, зумовленому антропологічною кризою культури, на що звертає увагу український релігієзнавець Р. А. Горбань [12, с. 715, 720].

Питання цілісності стало конституційним у розробці філософом релігійної концепції культури. Цілісність – головна проблема культури, усіх її сфер, оскільки здобуття цілісності, втраченої людиною в результаті гріхопадіння, є творчим завданням людини, спрямованим на подолання об'єктивної світу та його преображення. У різні культурно-історичні епохи це завдання набувало конкретних форм у переборенні онтологічного розриву.

Здобуття цілісності можливе, на переконання Миколи Бердяєва, тільки через творчий акт, який за своєю суттю і формою є персоналістичним, тому головною цінністю культури є людська особа.

Хоч ідеал цілісної людини й представлений у різних культурно-історичних епохах різними типами особи: мудреця – в античності, святого і лицаря – у середньовіччі, творчої індивідуальності – у романтизмі, концептуально «ідеальний образ людини» в розумінні «цілісної людської особи» був оформлений християнським вченням [5, с. 351].

Згідно з Бердяєвим, у «релігії Христа», як він зазвичай називає християнство, особа виступає ціннісно-якісним виміром людини. У працях різних років філософом була сформульована ціннісно-якісна парадигма людської особи. Так, у статті «К. Леонтьєв – філософ реакційної романтики» (1904) йдеться про «безумовну істину християнства», яка полягає в тому, що «безмірну цінність людської особи, образу і подоби Божої, потенційного абсолютного, не можна перетворювати на засіб» [3, с. 362]. У книзі «Нова релігійна свідомість і громадськість» (1907) подаються такі дефініції: «Особа є тим, що не народжується і не вмирає,

не підкоряється природній необхідності, є не родовим, а перемагаючим рід началом» [4, с. 52], «Особа людська має абсолютне значення, в ній вміщуються абсолютні цінності, і шляхом релігійної свободи вона здійснює своє абсолютне покликання». У більш пізніх працях, зокрема книзі «Про призначення людини» (1931), у зазначену парадигму через поняття «покликання» включається безпосередньо категорія творчості: «Образ людини-творця, що здійснює своє покликання у світі та реалізує дані їй від Бога дари в ім'я служіння Богу, є ідеальний образ людини, цілісний і не роздроблений» [5, с. 353].

В обґрунтуванні концепції людської творчості Бердяєв звертається до вчення Ап. Павла «Про духовні дари», потенціал якого філософ вважає нерозкритим, а також до «Притчі про таланти» (Мт. 25:14–30). З огляду на вчення про дари і таланти Бердяєв тлумачить людську творчість як універсальний спосіб служіння Богу. Імператив Ап. Павла «Тож дбайте *ревно* про ліпші дари!» (1 Кор. 12:31) (курсив наш. – В. Г.) він усвідомлює як заклик до активності, тож виділяє у своїй концепції активність як один із ключових аспектів творчості, а заклик до збагачення через дари (1 Кор. 14:12) – як обов'язковий аспект усякої справжньої творчості – новизну, яка є екзистенційним проривом творчої суб'єктивності у вічність – якісну нескінченність екзистенційного часу [6, с. 157, 158]. В інтерпретації Бердяєва через активно-творче служіння має відбутися об'єднання людства у Вселенську Церкву (1 Кор. 14:12) та відновлення втраченої через гріхопадіння цілісності світу (1 Кор. 13:19).

Важливим для Бердяєва у його концепції творчості є «ієрархізм дарів» [7, с. 544], пов'язаний з існуванням «метафізичної, харизматичної нерівності, різноякісності людей» [7, с. 545], отже визначений якостями людської особи, який утверджує її гідність і цінність. Так само культура не існує без ієрархічної спадкоємності, без якісної нерівності, вона ґрунтується на аристократичному принципі якісного відбору, тому в усіх сферах прагне досконалості, досягнення вищої якості [6, с. 74]. Тому руйнування ієрархізму є руйнуванням особи та культури, їхнього якісного виміру, і означає перехід до кількісно визначеної, бездуховної цивілізації [8, с. 43, 272].

Основою творчого служіння, як і в Ап. Павла, у Бердяєва виступає любов (1 Кор. 13:1–8), без якої немає перемоги життя над смертю й утвердження буття, без якої немає особи. Головний імператив Ап. Павла «Любов понад усе!» у бердяєвській концепції творчості – це любов до Істини, яка дається особі, на переконання філософа, лише в релігійному досвіді, адже «Істина – жива, істина також є дорогою і життям» [9, с. 47]. Цитування «Прощальної мови Ісуса», до якого в багатьох своїх працях

вдається Бердяєв, передбачає продовження: «До Отця не приходять ніхто, якщо не через Мене» (Ів. 14:6). Філософ ніколи не подає другу частину концептуально цілісної думки Христа про шлях людської особи до Бога, залишаючи за собою (як і за будь-якою активно-творчою особою) право на вільне пізнання Живої Істини, якою він вважає Христа, оскільки «у кожному пізнавальному акті пізнання вільно стоїть перед Істиною і не терпить перешкод» [2, с. 19]. Якщо бути точними, то це кожного разу не цитата, а контамінація, тобто слова Христа до учнів у філософському тексті Бердяєва є «структурним змістовним складником» [11, с. 369] цього тексту, що дозволяє його автору персоналістичну концепцію творчості розкрити в контексті головного імперативу Нового Завіту: завдання істинної творчості – екзистенційний прорив поза символи й об'єктивацію до живої міжособової реляції людини і Бога як відновлення втраченої цілісності. Тому в інтерпретації Бердяєва любов до Істини є головною чеснотою людської особи, а брехня – найнебезпечніша загроза у сучасному світі, позаяк брехня «внутрішньо руйнує особу, тоді як істина її зміцнює» [1, с. 22].

Отже, проблема цілісності культури в бердяєвському богослов'ї культури розглядається філософом у світлі питання про цілісну людську особу, як головну культурну цінність та її якість. У християнській концепції людської особи філософ актуалізує її активно-творчий аспект, визначаючи, що людина-творець, яка здійснює своє покликання у світі та реалізує дані їй від Бога дари в ім'я служіння Богу, здобуває власну цілісність, і її творчим завданням є відновлення цілісності буття через подолання об'єктивації світу та його преображення.

Література:

1. Бердяєв М. О. Парадокс брехні. *Психологія і суспільство*. 2014. № 4. С. 20–23.
2. Бердяєв М. Проблема етичного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2016. № 4. С. 17–29.
3. Бердяєв Н. А. К. Леонтьев – философ реакционной романтики. *Sub specie aeternitatis. Опыт философии, социальные и литературные (1900–1906 гг.)* / сост. В. В. Сапов. Москва: Канон+, 2002. С. 342–373.
4. Бердяєв Н. А. Новое религиозное сознание и общественность. *Новое религиозное сознание и общественность* / сост. В. В. Сапов. Москва: Канон+, 1999. С. 5–290.
5. Бердяєв Н. А. О назначении человека: Опыт парадоксальной этики. Опыт парадоксальной этики / сост. Н. В. Калужный. Харьков: Фолио, 2003. С. 25–422.

6. Бердяев Н. А. О рабстве и свободе человека: Опыт персоналистической философии. *Царство Духа и Царство Кесаря* / сост. П. В. Алексеев. Москва: Республика, 1995. С. 4–162.

7. Бердяев Н. А. Опыт эсхатологической метафизики: Творчество и объективация. *Дух и реальность* / сост. В. Н. Калужный. Харьков: Фолио, 2003. С. 379–564.

8. Бердяев Н. А. Философия неравенства. *Философия неравенства* / сост. О. А. Платонов. Москва: Институт русской цивилизации, 2012. С. 19–303.

9. Бердяев Н. А. Философия свободы. *Судьба России: Сочинения* / сост. В. В. Шкода. Москва: ЭКСМО-Пресс; Харьков: Фолио, 2001. С. 29–264.

10. Казарян А. Т. Бердяев Николай Александрович. *Православная энциклопедия. Т. IV: Афанасий – Бессмертие* / под ред. Патриарха Московского и всея Руси Алексия II. Москва: Православная энциклопедия, 2002. С. 639–650.

11. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка. Київ: Академія, 2007. 752 с.

12. Gorban R. Truth, Good and Beauty: Categories of Mykola Berdyaev's Eschatological Metaphysics, as an Alternative to the Value Chaos of Contemporaneity. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*. 2021. Vol. 11. (2). Jun. P. 713–733. Doi:10.18491/beytulhikme.1711.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-181-7-29>

ФІЛОСОФІЯ МЕДИЦИНИ СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ

Кудря І. Г.

*доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та історії*

*Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

В історії філософії медицини Стародавнього Китаю виділяють декілька епох. Перша епоха охоплює час династії Шан, II тисячоліття до н.е., коли виникає китайська каліграфія або письмо на кістці. В цю епоху медицина була нерозривно пов'язана з магією, лікування хвороби здійснювалося за допомогою заклинання та жертвоприношення, поряд з